

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ**

Дубяга С.М.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна*

Кучина К. О.

*кандидат педагогічних наук, викладач кафедри початкової освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна*

Становлення громадянського суспільства, створення демократичного простору, функціонування інституту самоврядування спричиняє необхідність виховання соціально активних людей. Соціальна активність пов'язана із соціалізацією особистості, соціальним середовищем, ініціативністю, самовираженням і самореалізацією у соціально значущій, наприклад, громадській діяльності. Середовищем формування соціальної активності особистості є сім'я, оточення, ВНЗ та громада. Останнім часом спостерігається зростання рівня соціальної активності громадян.

Мета статті – розкрити педагогічний аспект розвитку соціальної активності майбутніх учителів у процесі взаємодії ВНЗ та громади засобами соціальних проектів. Проблемі соціальної активності особистості приділяли увагу П. Блонский, В. Зеньківський, А. Макаренко, Т. Мальковська, В. Мордкович, С. Шацький та ін. Наукові розвідки радянського періоду показують, що вчені окреслювали завдання виховання активної молоді як: виховання відданості комуністичній партії, розвиток бажання працювати на благо суспільства, виховання на традиціях радянського народу, боротьба з

проявами чужої моралі, вдосконалення роботи піонерської і комсомольської організацій тощо [2, с. 217 – 224]. Рівень активності молоді мотивувався зовнішніми чинниками та був ідеологічно спрямованим. Партиїні і комсомольські організації збагатили такі форми суспільно-політичної практики, як: агіткультбригади, наукові гуртки, участь у роботах на замовлення підприємств, що приносять користь суспільству тощо [4].

Після 1985 р. в Україні відбулись кардинальні зміни і з 90-х років стала помітною суттєва зміна парадигми виховання – перехід від ідеї командно-адміністративного впливу та формування особистості за зразком, еталоном, визначеним суспільством, до гуманістичних ідей створення умов для всебічного гармонійного розвитку. Педагогічний аспект формування соціально активної особистості проаналізовано у роботах І. Беґа, Б. Вульфова, П. Кананихіна, А. Мудрика, М. Рожкова, Л. Спіріна, Л. Уманського, Г. Філонова, М. Яценко та інших.

У словнику із соціальної педагогіки визначено, що соціальна активність – динамічний стан особистості, спрямований на становлення та підтримку її зв'язків з оточуючим світом; сукупність форм людської діяльності, усвідомлено орієнтованих на вирішення певних завдань, що постають перед суспільством, класом, соціальною групою в певний історичний період [3, с. 422]. Соціальна активність особистості – це особистісна якість людини, яка проявляється у вияві ініціативи, відповідальності, самостійності і незалежності; вона постає одним з найважливіших чинників розвитку, під час якого людина усвідомлює себе в суспільстві як особистість. З урахуванням змісту соціальної активності, Є. Біленький вказує, що соціальна активність відображає «рівень спрямованості здібностей, знань, навичок, концентрації вольових, творчих зусиль на реалізацію невідкладних потреб, інтересів, мети, ідеалів завдяки освоєнню, збереженню, руйнуванню існуючих або створенню нових умов, життєво важливих зв'язків із природним і соціальним середовищем, формуванню особистих соціальних якостей» [1, с. 15].

Формування соціальної активності відбувається як система, що поєднує мету, завдання, форми, методи виховання, спрямовані на досягнення запланованого результату – суспільно корисну діяльність. Учені вказують на потребу застосування системного підходу, оскільки він реалізує особистісно орієнтовану систему виховання, сприяє організації взаємодії педагога, учня, представника громади, проектує розвиток особистості. Науковці визначають різні види соціальної активності: громадянська, спортивна, культурна, релігійна, етносоціальна тощо. На нашу думку, одним з пріоритетних завдань сьогодення є формування саме громадянської. Ми визначаємо соціальну активність студентської молоді як динамічний процес розвитку особистості студента, що відображається у його соціально значущих діях і вчинках, спрямованих на забезпечення гармонії соціальних цінностей та власних інтересів і прав, а також морально-змістове збагачення соціального середовища вищого навчального закладу і зміцнення партнерської громадянської взаємодії.

Підготовка майбутніх учителів передбачає досягнення певного рівня активності і здійснюється в навчальному процесі, в практично спрямованій діяльності під час виробничих практик, в організації самоврядування та в залученні здобувачів вищої освіти до процесів розвитку громади. Основними принципами такої діяльності є: налагодження співробітництва, культуровідповідного середовища, зворотного зв'язку, добровільності.

Етапами педагогічної діяльності є підготовчо-діагностичний, що передбачає налагодження взаємодії ВНЗ та громади; досягнення партнерських відносин з місцевим співтовариством, громадськими організаціями, створення соціально-педагогічного середовища. Основний етап полягає в залученні студентської молоді до суспільно корисної діяльності, виконання соціальних ролей, що розширюють і систематизують знання про соціально значущі якості особистості, соціальні норми і правила поведінки, формують уявлення про демократичні відносини, громадянське суспільство, удосконалюють уміння, навички й досвід міжособистісного спілкування. Завданням цього етапу є формування готовності діяти в інтересах суспільства, досягати успіху в

суспільно корисній діяльності, взаємодіяти з різними людьми. Заключний етап містить рефлексію та постановку нових завдань.

Наші спостереження засвідчують, що найбільш актуальними стають форми роботи, до яких студенти залучаються за вибором: психологічні тренінги, проекти, програми співпраці організацій (установ, центрів), волонтерська діяльність, участь в добродійній діяльності. Залучення студентської молоді до тренінгів від партнерських організацій, розробка тренінгових програм, спрямованих на підвищення рівня комунікативності, групової взаємодії та відповідальності, підготовка до здійснення соціального проекту вимагає специфічного керівництва викладача, яке полягає в координації та налагодженні партнерства та взаємозв'язку між членами групи.

Педагогічний аспект передбачає вирішення таких завдань: усвідомлення необхідності відповідальності та добродійної діяльності; розвиток мотивації до відповідальної громадянської поведінки; стимулювання творчого підходу, емоційних дружніх зв'язків, ціннісних і толерантних ставлень, спільних справ, діалогової взаємодії; засвоєння навичок добродійної діяльності шляхом здійснення соціальних проектів. Умовами формування активності постають: заохочення ініціатив груп молоді, студентського комітету, волонтерських груп тощо; свобода вибору форм громадянської діяльності; свідоме залучення до творчості; індивідуалізація соціально значущої діяльності; самоорганізація; інтеграція в середовище; суспільне визнання результатів діяльності; об'єднання з групами громади на основі єдності інтересів і духовної спільності.

Участь студентської молоді в соціальних проектах дає можливість реалізувати потреби щодо самовизначення та самореалізації у контексті групової добродійної діяльності, відчувати задоволення від командної діяльності, виявити ініціативу та відповідальність, утвердитись у своїй компетентності, підвищити самооцінку та авторитет, набути позитивного досвіду соціальної взаємодії. В нашому дослідженні ми визначили критерії сформованості соціальної активності (когнітивний, потребово-мотиваційний, діяльнісний), та рівні (ініціативний, виконавський, соціально інертний, соціально уникаючий).

Студентська молодь Мелітополя брала участь в соціальних проектах міської громадської організації «Благодійне об'єднання «Соціальний фонд», спрямованих на поліпшення освітньо-культурного соціально-економічного становища громадян, в тому числі, людей з інвалідністю: «Долаємо бар'єри спілкування», «Зустріч з цікавою людиною», інформаційна кампанія «Ми різні – ми рівні», «Волонтерський ярмарок». Здобувачі вищої освіти залучаються до соціальних проектів Науково-методичного центру освіти дорослих Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, спрямованих на громадянську освіту: «Підвищення рівня цивільних компетенцій представників громадських організацій для сприяння діалогу з владою», «Мелітопольські Голоси за демократію» та ін. Студенти брали участь у заходах проектів: тематичні семінари та форуми, політичні дискусії «вільні мікрофони», семінар «Вперше на вибори», флешмоб та фотоконкурс «Я йду на вибори» та «Вільна країна», соціально-психологічні тренінги «Стоп! Родинні конфлікти з політичних причин», майстер-класи «Подарунки своїми руками» та ін. Робота в цьому напрямі продовжується.

Отже, здійснення соціальних проектів є актуальним способом набуття досвіду громадської діяльності, у процесі якої формується відповідальність та активність. Соціально значуща діяльність, спрямована на допомогу іншим, сприяє розвитку компетентності особистості.

Література:

1. Біленький Є.А. Соціологія: словник термінів і понять / Біленький Є.А., Козловець М.А., Саух І.В. та ін. За ред. Біленького Є.А. і Козловця М.А. – К.: Кондор, 2006. – 370 с.
2. Всесоюзный съезд учителей, 2 – 4 июля 1968, Москва : стеногр. отчет. – М.: Просвещение, 1969. – Т. 2 – 4. – 318 с.
3. Соціальна педагогіка : словник-довідник / за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. – Вінниця : Планер, 2009. – 542 с.
4. Оп. 15. – Спр. 9237. – Наказ міністра УРСР № 64 “Про здійснення першочергових завдань реформи загальноосвітньої і професійної школи”, Наказ

міністра УРСР № 66 від 13.03.85 “Про завдання і проведення трудового літа”,
46 арк.